

IDEEA DE FEDERAȚIE LA ROMÂNI ȘI LA ITALIENI ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Remus TĂNASE

Delimitarea temporală generoasă din titlu se datorează faptului că deși planurile care urmează să fie schițate în cadrul acestui material au fost formulate în preajma „primăverii popoarelor”, ecoul acestora a răsunat sub diferite forme în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, intensitatea cea mai înaltă înregistrând-o între anii 1848 și 1859 pentru români, respectiv 1848-1861 pentru italieni.

„Secolul naționalităților” nu a avut ca singur imperativ autodeterminarea națională, ci și cea administrativ-instituțională, astfel că pentru a ne face o imagine despre dezbaterile culturale-politice din jurul „principiului naționalităților” trebuie să avem în vedere și acele proiecte statale sau societale care nu s-au concretizat, dar care la momentul respectiv au reprezentat o alternativă serioasă la propunerile de reformă ale epocii.

Federalismul constituie un episod a cărui evoluție revine în actualitate datorită parcursului istoric al Europei moderne. La jumătatea secolului al XIX-lea, harta „bătrânului continent” consemna câteva Mari Puteri care doreau menținerea *status-quo*-ului geopolitic dar care au fost nevoite să se confrunte cu ceea ce unii istorici au numit „forțele profunde de disoluție”¹. Acestea din urmă s-au manifestat mai ales prin intermediul naționalismului și a liberalismului, încercând să doboare sau măcar să reformeze edificiul imperiilor multinaționale a căror existență nu ținea cont de acele popoare care doreau să facă pasul de la statutul de națiune culturală la cel de națiune politică.

Atât națiunea italiană cât și cea română se aflau într-o astfel de situație. Elaborările de tip federalist în spațiul italian și în cel românesc se vor dezvolta în preajma revoluțiilor din 1848, asemenea ideii răspândindu-se datorită condițiilor istorice caracteristice celor două regiuni.

O veritabilă comparație între cele două cazuri nu se poate realiza deoarece există o diferență fundamentală: dacă, în ceea ce privește Italia, proiectele federaliste țin de organizarea internă a viitorului stat unitar, în cazul României, ideea de federație s-a manifestat în perspectivă regională și a avut în vedere asocierea Principatelor Române cu state existente sau cu cele în devenire din zona Europei de Est. Un aspect prin care se aseamănă cazul italian și cel românesc îl constituie faptul că spre deosebire de alte naționalități vecine, problema independenței era strâns legată de unificarea acelor teritorii locuite de italieni sau români dar aflată în componența altor entități statale. Chestiunea independenței era legată de cea a unificării teritoriale iar principalele regiuni problematice din acest punct de vedere au fost Lombardo-Veneția pentru italieni și Transilvania pentru români.

---

¹ Remus Tanasă, *Noile forțe politice ale Risorgimento-ului european*, în *IN*, nr. XXI/2015, p. 49-53.

Un aspect important pentru acest studiu este constituit de premisa că în secolul al XIX-lea diferența dintre federație și confederație nu era mereu clară², mai exact diferența dintre federație ca stat format din entități administrative autonome, cu o separație pe orizontală a competențelor, și confederație ca o formă de asociere dintre mai multe state, fiecare membru dispunând de drept de veto.

Atât Risorgimento-ul italian cât și renașterea națională românească au fost influențate de dezvoltările postume ale principiilor Revoluției franceze și mai ales de ideea că națiunea politică se poate desăvârși prin conceptul de stat-național sau, atunci când acesta nu este posibil, printr-o federație după modelul elvețian de la 1848. În orice caz, națiunea era intermediarul și totodată depozitarul oricărei puteri politice, de aceea orice formă de guvernare care nu ține cont de această premisă înseamnă tiranie. Datorită acestui considerent, definiția modernă a democrației include și consecințele logice ale „principiului naționalităților” fără de care o parte însemnată a reprezentanților „forțelor profunde de disoluție” nu putea concepe evoluția istorică. În Franța însă exista o tradiție a centralizării statale instituționalizată de Ludovic al XIV-lea, secondată de experiența contra-revoluționară a unor provincii precum Vandeea, astfel că ideea de federație nu a avut unde să se dezvolte.

IDEEA DE FEDERAȚIE LA ITALIENI

În schimb, în Italia, evoluția istorică a peninsulei a permis dezbateră cultural-politică asupra federalismului. Secolul al XIX-lea găsea regiunea divizată în câteva formațiuni statale sau pseudo-statale, slabe din punct de vedere militar, unele aflându-se chiar sub hegemonia directă sau indirectă a unor mari puteri vecine, cea mai importantă fiind Imperiul Habsburgic. Cele mai semnificative la nivel politico-diplomatic erau Regatul Celor Două Sicilii, în sudul peninsulei și Regatul Sardiniei, în nord-vest. Statul Papal era un alt actor care a modelat Risorgimento-ul italian. Existența republicilor și a orașelor-stat medievale a întreținut divizarea politică, cultural-lingvistică și instituțională, astfel că fraza atribuită lui Massimo d'Azeglio, prim-ministru al Regatului Sardiniei între anii 1849 și 1852, „am făcut Italia, acum să-i facem pe italieni”, nuanțează tabloul istoric al regiunii italiene în secolul al XIX-lea.

Ținând cont de toate cele precizate până acum putem înțelege de ce varianta statului centralizat nu era singura posibilitate pentru o Italie unitară. În concursul organizat de administrația franceză a Lombardiei în 1796 și intitulat „Care dintre guvernele libere este mai convenabil fericirii Italiei”, a fost declarat câștigător proiectul lui Melchiorre Gioia a cărei orientare era una centralistă³. Însă un număr semnificativ de proiecte prevedeau o structură federală pentru un ipotetic stat italian unitar⁴.

Anii '40 ai secolului al XIX-lea au fost cei mai prolifici pentru proiectele federaliste iar, în prima etapă a insurecțiilor din 1848, perspectiva unei Confederații italiene părea aproape

² Danilo Breschi, *Gioberti, Cattaneo e il federalismo*, în Giuseppe Parlato, Marco Zaganella (coord.), *Il Risorgimento italiano. Le culture politiche che hanno fatto l'unità d'Italia*, Roma, Fondazione Ugo Spirito/Cooperativa Nuova Cultura, 2010, p. 97-134.

³ Alberto Maria Banti, *Il Risorgimento italiano*, Roma-Bari, Laterza, 2008, p. 12

⁴ Renzo Del Carria, Claudio De Boni (editori), *Gli Stati Uniti d'Italia. Antologia dei federalisti italiani*, Firenze, Casa editrice G. D'Anna, 1991, p. 9.

de realizare. Schimbarea atitudinii papei, a regelui celor Două Sicilii și a ducelui de Toscana, care într-o primă fază își declaraseră susținerea pentru regele Sardiniei iar apoi și-o retrăseseră, a făcut ca ideea federală să fie eclipsată de cea unitar-centralizată.

Două au fost curentele cele mai reprezentative ale federalismului italian. Prima a fost cea de orientare monarhică iar a doua cea republicană.

Cea mai importantă figură a primei orientări a fost cea a lui Vincenzo Gioberti (1801-1852), autorul unei lucrări intitulate „Primatul moral și civil al italienilor” (Bruxelles, 1843). Acesta afirma că „presupunerea că Italia, divizată cum este de secole, ar putea în mod pacific să se supună puterii unuia singur, este dementă”⁵. Optând pentru monarhie, Gioberti acorda rolul de suveran al Italiei papei, datorită supremației sale spirituale care s-ar fi putut traduce într-o supremație morală și diplomatică a italienilor în fața celorlalte națiuni europene⁶. Gioberti propunea un stat în care aristocrația și-ar mai fi menținut o parte dintre privilegiile, dar nu pentru că poporul trebuia desconsiderat ci pentru că poporul nu era încă capabil de orice fel de activitate politică deoarece în secolul al XIX-lea acesta nu reprezenta altceva decât „o dorință și nu un fapt, o presupunere și nu o realitate, un nume și nu un lucru [real, concret]”⁷. De aceea, conducerea Risorgimento-ului ar fi trebuit să fie „monarhică și aristocratică, adică se găsește în principii și este validată de contribuția minților cele mai excelente, care sunt patricienii naturali și perpetui ai națiunii”⁸.

Noua entitate statală ar fi trebuit să fie construită cu consensul principilor din peninsula italiană dar și cu sprijinul opiniei publice, iar punctele de susținere ar fi trebuit să fie Regatul Sardiniei, cu garanția sa militară, și Roma papală, cu garanția sa spirituală. Pe scurt, Gioberti propunea o Italie confederată sub forma unei monarhii consultative, deci un regim intermediar între cel absolutist și cel constituțional.

Cealaltă variantă importantă a federalismului italian, cea republicană, a fost afirmată mai ales de Carlo Cattaneo (1801-1869). Aceasta, spre deosebire de Gioberti, nu lega chestiunea independenței și a unificării Italiei de ideea de federație, ci considera că scopul final al acțiunii sale este federația în sine. Consecința logică a unei Italii federale și a ideii de federație în general, ar fi fost conform aceluiași Cattaneo, unificarea continentului sub titulatura de „Statele Unite ale Europei”⁹.

Motivul pentru care a optat pentru federalism îl constituia premisa că doar federația ar fi putut permite participarea activă a populației civile la viața politică națională¹⁰. De aceea și-a exprimat părerea că forma de guvernământ a viitoarei Italii federale trebuie să fie republica pentru că monarhia este în general contradictorie unui sistem politic participativ. Speranța

⁵ Vincenzo Gioberti, *Del primato morale e civile degli italiani*, Torino, UTET, 1920, p. 102.

⁶ În ciuda unei opere în două volume și a unui stil greoi, între anii 1843 și 1848 s-au vândut aproximativ 80.000 de copii ale cărții lui Gioberti. Dacă ținem cont de faptul că în acea perioadă exista un înalt grad de analfabetism se poate considera că lucrarea a reprezentat un veritabil succes. Concluzia este că ideea de complementaritate între religie și naționalitate răspundea unei exigențe reale a opiniei publice italiene. Acest curent a fost numit de istorici „neoguelfism”.

⁷ Vincenzo Gioberti, *op. cit.*, p. 101-102.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Norberto Bobbio, AntonLuigi Aiazzi, *Il federalismo da Carlo Cattaneo verso gli Stati Uniti d'Europa*, Firenze, Loggia de' Lanzi, 1996, p. 20.

¹⁰ *Ibidem*, p. 45.

lui Cattaneo era un stat cât mai descentralizat și care să interfereze, în limita strictului necesar, cu existența comunităților locale¹¹.

Republicanismul lui Cattaneo își găsește rădăcinile în istoria antică a municipiilor și a comunelor italiene, iar anti-monarhismul său a devenit mai expresiv după primul război italian de independență pierdut (martie 1848 – august 1849), după Cattaneo, din vina regelui Sardiniei.

Unele forțe politice și unii intelectuali din zilele noastre propun federalizarea și chiar ruperea statului italian contemporan, folosind uneori imaginea personajelor mai sus prezentate. Criza economică din ultimii ani a scos la suprafață vechi rivalități regionale, reducăționism localist și în consecință propuneri care reiau polemici din trecut, ideea de federație sau cea de federalism fiscal numărându-se printre acestea.

IDEEA DE FEDERAȚIE LA ROMÂNI

Căderea regimului comunist în România a revitalizat una dintre problemele aproape milenare ale spațiului autohton și anume cea a minorităților etnice, îndeosebi cea maghiară. După cum vom vedea în continuare, dinamica interacțiunii dintre maghiari și români a fost constantă care a influențat și în cele din urmă a cauzat eșecul oricărui proiect federalist din această zonă a Europei.

După cum am mai precizat, ideea de federație la români s-a manifestat în cheie anti-otomană, anti-rusă sau chiar anti-habsburgică, astfel că avem de a face cu proiecte de colaborare a națiunilor mici însă dornice de emancipare de sub hegemonia marilor puteri din sud-estul continentului. Așadar trebuie să vorbim mai degrabă de confederație și de proiecte asociativ-confederale¹².

Ideea confederală apare la români în prejma anului revoluționar 1848, fiind percepută ca un element complementar „principiului naționalităților” în ideea de a reuni laolaltă toate componentele blocului etnic românesc¹³. Poziționarea în proximitatea unor puteri expansioniste a făcut ca reprezentanții românilor să caute confederarea cu alte naționalități, astfel că ideea statului-național părea mai puțin plauzibilă. Însă anul 1859 a fost începutul declinului ideii de confederație, cel puțin în ceea ce privește Moldova și Țara Românească. Ideea va rămâne însă întipărită în mintea românilor transilvăneni până la Primul Război Mondial, fiind considerată a fi o pârghie pentru obținerea de drepturi politice în cadrul Imperiului Habsburgic (Austro-Ungar din 1867).

La 15 martie 1848 izbucnea la Viena o revoluție care în curând se întindea și asupra națiunii maghiare nerăbdătoare să obțină independența față de Austria. Însă pentru a o obține, Ungaria nu era dispusă să acorde drepturi politice naționalităților conlocuitoare pe acele teritorii considerate de maghiari ca făcând parte din Ungaria istorică¹⁴. Bineînțeles că maghiarii nu erau dispuși să facă vreo concesie românilor din Transilvania, astfel că epicentrul

¹¹ Danilo Breschi, *op. cit.*, p. 129.

¹² Apostol Stan, Grigore Ploșteanu, *Utopia confederalismului pașoptist. Între vis și realitate*, Vastala, București, 2001, p. 250

¹³ George Ciorănescu, *România și ideea federalistă*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 1.

¹⁴ Apostol Stan, Grigore Ploșteanu, *op. cit.*, p. 29.

controverselor dintre reprezentanții români și cei maghiari l-a reprezentat această chestiune. Important de precizat este că atunci când vorbim de reprezentanții națiunii române ne referim atât la cei activi pe teritoriul Austriei cât și la revoluționarii din Principate deoarece, atât unii cât și ceilalți, s-au lovit de aceeași dilemă: soarta conașionalilor din teritoriile aflate sub conducerea Austriei.

Primele propuneri care ne atrag atenția sunt cele ale lui Ioan Maiorescu (1811-1864) care în septembrie și noiembrie 1848 a trimis două memorii parlamentului german de la Frankfurt pe Main¹⁵ prin care propunea înființarea unei federații care să se întindă de la Marea Baltică la Marea Neagră, să îi cuprindă și pe români și pe maghiari, și să fie condusă de germani; în plus, Ungaria ar fi trebuit să renunțe la Transilvania care s-ar fi alăturat unei administrații unite împreună cu Principatele Române. Maiorescu își argumenta propunerea ca pe un răspuns la posibilitatea unei eventuale federații slave conduse de Rusia¹⁶.

Cele două memorii ale lui Maiorescu provoacă cinci interpelări în parlamentul de la Frankfurt¹⁷, însă s-a soldat cu un răspuns negativ. Nici nu s-ar fi putut altfel având în vedere că parlamentul de la Frankfurt nu era recunoscut la nivel internațional și nici măcar de către statele membre ale Conderăției Germane. Forul de la Frankfurt nu se putea implica în chestiuni deoarece trebuia să se îngrijească de propria existență sau autoritate.

Maiorescu propunea să se realizeze unirea românilor în cadrul unei singure entități statale federate, pentru aceasta căutând patronajul națiunii germane. Maiorescu va fi acuzat de filogermanism și că nu a luat în considerare posibilitatea unei reacții belicoase a Turciei sau a Rusiei, care ar fi putu ocupa militar Principatele Române. De asemenea, pierderea identității prin aculturație ar fi putut constitui o primejdie reală.

Activitatea lui Maiorescu nu va fi inutilă, aceasta reușind să atragă atenția asupra cauzei românești, care dintr-o chestiune adiacentă „omului bolnav al Europei, adică Turcia, a devenit un subiect integrat dezbaterii asupra viitorului națiunilor europene¹⁸.

Un alt proiect interesant este cel înaintat de episcopul Andrei Șaguna (1809-1873) prin care a propus împăratului austriac Franz Josef, la 25 februarie 1849, să formeze un ducat românesc autonom. Memoriul a fost adresat în numele românilor din Imperiul Habsburgic și a mai fost semnat în afară de Șaguna de I. Stoica, I. Popassu, A. T. Laurian, I. Popp, V. Ciupe și I. Bologa pentru Transilvania, de E. Hurmuzaki și M. Botnar pentru Bucovina, de I. Mocioni, I. Dobran și L. Mocioni pentru Banat, și de C. Pomuțiu pentru românii din Ungaria¹⁹. Se dorea proiectarea unei structuri federale a Imperiului Habsburgic, căci dacă românilor le-ar fi fost permis să aibă o Adunare Națională care să se ocupe de legislația internă a Transilvaniei și un senat care să se ocupe de partea administrativă, Cabinetul de la Viena ar trebuit să se ocupe de legislația federală, de afacerile externe și de comerț, cu precizarea că românii ar fi trebuit să fie reprezentați în Cabinetul imperial de la Viena²⁰.

Prin acest memorandum națiunea română revendica drepturi politice conforme cu „principiul naționalităților” căci cerea organe legislative, administrative și jurisdicție proprie.

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 93.

¹⁶ George Ciorănescu, *op. cit.*, p. 15.

¹⁷ *Ibidem*, p. 17.

¹⁸ *Ibidem*, p. 18.

¹⁹ *Ibidem*, p. 10.

²⁰ *Ibidem*.

Evoluția spre o structură federală a fost considerată inacceptabilă din cauza celorlalte naționalități aflate în componența Imperiului, care erau deja agitate de impulsul „primăverii popoarelor” iar ideea de federație ar fi încurajat și mai mult spiritul de frondă. Astfel, Șaguna primește un răspuns negativ din partea ministrului de Interne austriac, Franz Stadion (1806-1853)²¹, însă aceasta nu-l va opri din bătaia sa pentru recunoașterea politică a naționalităților componente ale Imperiului Austriac.

Poate cel mai expresiv proiect federal a fost cel conceput de Nicolae Bălcescu (1819-1852) și despre care aflăm detalii din scrisoarea adresată de acesta lui Ion Ghica, în luna aprilie a anului 1850 și din memorandumul trimis în același an comitetelor secrete ale exilaților de la Paris și de la Londra²². Proiectul prevedea crearea „Statelor Unite ale Dunării”, a căror popoare fondatoare să fie trei: cel maghiar, cel iugoslav compus din sârbi, sloveni și croați, și românii din Transilvania și Bucovina alături de cei din Principatele Române. Proiectul trebuia să aibă la baza egalitatea și consensul naționalităților implicate, și prevedea acordul prealabil al Turciei²³. Față de proiectele lui Șaguna sau a lui Maiorescu, cel al lui Bălcescu nu acorda rolul de conducător al ipoteticei federații nici unei mari puteri, fiind de părere că într-o construcție politică unde partenerii nu sunt egali, echitatea pe termen lung este imposibilă.

Împărțirea teritorială ar fi trebuit făcută în urma consultării populațiilor rezidente prin intermediul plebiscitului, urmând ca odată trasate granițele interne ale statelor confederate, fiecare națiune să dispună de competență administrativ-legislativă internă, inclusiv financiară sau judiciară. Competența federală ar fi inclus politica externă, apărarea, comerțul și finanțele generale. Miniștrii federali ar fi fost numiți pe un an de Adunarea Federală, care ar fi trebuit să fie compusă din 150 de membri, câte 50 pentru fiecare naționalitate²⁴.

Propunerea lui Bălcescu trebuie, bineînțeles, inclusă în contextul istoric în care a fost elaborată. Interlocutorii săi erau maghiarii și în special conducătorul revoluționarilor maghiari, Lajos Kossuth (1802-1894). Bălcescu mai propusese acestuia din urmă un proiect federal, încă din 1848, pentru a împăca și sincroniza efortul revoluționarilor maghiari cu cel al revoluționarilor români²⁵. Propunerea lui Bălcescu nu a fost acceptată nici măcar declarativ deși în discuții au fost implicați și alți lideri revoluționari în afară de Kossuth, precum contele Laszlo Teleki (1811-1861) sau liderul revoluționar Gyorgy Klapka (1820-1892).

Mai mult, italianul Giuseppe Mazzini (1805-1872) a încercat să medieze disputa dintre români și maghiari, iar între anii 1850 și 1851, prin intermediul Comitetului Central Democratic European²⁶, italianul a încercat să promoveze ideea de revoluție generală în Europa Orientală, obiectivul fiind o Confederație a Europei Orientale în care românii, maghiarii, polonezii, slavii balcanici și grecii să coopereze pe picior de egalitate.

În componența Comitetului Central Democratic European a intrat din partea românilor Dumitru Brătianu ca și reprezentant al națiunii și al Comitetului Național

---

²¹ *Ibidem*, p. 11.

²² Apostol Stan, Grigore Ploșteanu, *op. cit.*, p. 143.

²³ *Ibidem*, p. 144-145.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ George Ciorănescu, *op. cit.*, p. 34.

²⁶ Alexandru Marcu, *Conspiratori și conspirații în epoca renașterii politice. 1848-1877*, Cartea Românească, București, 2000, p. 29-85.

Român²⁷. În această calitate Dumitru Brătianu a lansat un manifest către români prin care relua proiectul prietenului și camaradului său de exil, Nicolae Bălcescu²⁸.

În cele din urmă, istoria nu a consemnat nici o federație în Europa de Est, nici cea propusă de Bălcescu și nici cea gândită de Mazzini, astfel că toată cerneală și efortul depus în vederea realizării unei federații a naționalităților în curs de afirmare nu s-a concretizat, din cauza rivalităților din regiune profitând marile puteri.

CONCLUZII

Diferența de manifestare a federalismului celor două națiuni, cea italiană și cea română, se datorează priorității obiectivelor urmărite. Războaiele risorgimentale din Italia au fost denumite războaie de independență căci diferitele entități statale urmăreau eliberarea de sub influența Austriei, astfel că au acceptat să poarte război sub hegemonia Sardiniei în vederea obținerii unei libertăți sporite. Risorgimento chiar și sub umbrela Regatului sard a valorat mai mult decât menținerea unei fragmentări teritoriale lipsite de perspective. Deoarece nu se știa cum se va comporta Sardinia față de celelalte state italieni odată îndepărtată influența habsburgică, curentele federaliste au circulat pentru a putea preveni orice derapaj autoritar al Regatului Sardiniei.

În schimb, românii au dorit reunirea tuturor teritoriilor locuite majoritar de proprii conaționali, astfel că ideea unei federații regionale părea să fie calea mai sigură pentru realizarea acestui deziderat. În plus, pericolul expansionismului rus putea fi contrabalansat mai eficient de o federație de națiuni decât de un stat românesc tânăr și izolat.

Factorul cultural a fost un alt element al diferenței de abordări, pentru că, dacă în Italia în ajunul proclamării Regatului (1861) doar 2-3% dintre locuitori vorbeau italiana pe care o cunoaștem astăzi, la români nu exista această problemă deoarece nu existau dialecte ci doar ceea ce lingviștii numesc graiuri.

---

²⁷ Remus Tanasă, *Românii și Comitetul Central Democratic European de la Londra (1850-1853)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»». Supliment – Istoriografia în secolul XXI: noi generații, alte abordări”, Tomul LII, 2015, p. 105-123.

²⁸ Anastasie Iordache, *Dumitru Brătianu diplomatul, doctrinarul liberal și omul politic*, Paideia, București, 2003, p. 126-152.

**THE IDEA OF FEDERATION FOR ROMANIANS AND ITALIANS
IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY
(ABSTRACT)**

Romania and Italy are two states that entered into the Modern Age approximately at the same time, namely during the second half of the 19th century (Romania in 1859, Italy in 1861), driven by the same unifying vector, „the principle of nationalities”.

The similarities and differences between the process of the national awakening of Romania and the Italian risorgimento (unification) urge the researcher to take an in-depth look at the ideas that circulated at that time and that influenced or could have influenced the historical course of events. Such a study must start from the premise that, in the 19th century, the federalist projects did not make a clear-cut distinction between the idea of federation and that of confederation, more precisely between the federal state comprising autonomous regional entities with a horizontal division of competences and the confederation, that was made out of distinct states or nationalities, that were voluntarily associated. It is precisely this premise that sets apart the idea of federation in the two states: in the case of Italy, the federation should have been a form of administrative organization of the Italian state, whereas in the case of the Romanian Principalities, one must speak of confederalism, as the historical context seems to support rather the edification of a Danubian Confederation, and not a Romanian national state.

Keywords: Romanian Principalities, Italy, independence, centralization, nation.